

הַלְבוּת יוֹם הַפְּפוּרִים סִימָן תַּרְד תַּרְה עַא כָּאָר הַגּוּלָה

ב יומם

תענית (ג) תלוים (מהרי"ל). ואם נדר להתענות בו, עין לעיל סימן תקע סעיף ב: **ב** (ג) באין נוספים על פניהם בערב יום הפפורים: הנה גם אין אומרים (ד) 'למנצח' ומזמור לתודה' (מהגיס). גם אין אומרים קדם צלות השחר הרבה קליחות, ויש מקומות נוהגים להקרות בקליחות, והפל לפי המנהג. ולענן אמירת 'אבינו מלכנו' בערב יום-כפור יש בו מחלקת בין אחרונים, ומנהג עירי שלא לאמרו, כי אם כשתל יום-כפור בשבת שאין אומרים בו 'אבינו מלכנו', או אומרים אותו (ה) ערב יום-כפור (ג) שחרית:

תרה מנהג פפרות בערב יום הפפורים, וכו סעיף אחד:

א הולש"א בחשוב
וארחות ימים קשב
המבין

א אמה שנוהגים לעשות כפרה בערב יום-כפור לשחט תרגול על קל בן זכר ולומר עליו פסוקים, (א) יש למנע המנהג: הגה ויש מהגאים שכתבו מנהג זה, וכן נהגו אותו רבים מן האחרונים, וכן (ב) נוהגין בכל מדינות אלה ואין לשנות כי היא (ב) מנהג ותקין. ונוהגין לקח תרגול זכר לזכר, ולנקבה לוקחין תרגולת (בי בשם חשב"ן). ולוקחין למעשרת (ג) (כ) שני תרגולים, אולי הלך זכר. ויחזקין

כָּאָר הַיִּטְב

זה"כ לא יאכל בשר אצ"פ שהתפלל צרכית, ע"ש. ומי שגוד שלא לאכל בשר חוץ מירוט, עין סימן תקע סס"א דשרי בעירוב, מ"מ נ"ל דכ"ללה אסור כיון שגוד בשרא, מ"א: (ג) שחרית. ובמחנה אין אומרים כמו בשאר ע"ש, מ"א:

בנכות דף ח. ועין יד-ארתן: (ג) תלוים. מ"א העלה דאם מתענה צד סעודה המפסקת ליבא אסורא, ע"ש. ובש"ל"ה אסר להתענות כלל, עמ"א. ואם טעה והתענה כל היום, צריך למיתב תענית לתעניתו כמ"ש סימן תקסח ס"ה. וט"ז קרב דא"צ למיתב תענית לתעניתו אחר יו"כ ע"ז, עין סימן רפה. והרב בית-יעקב כתב שצריך למיתב תענית לתעניתו אחר יו"כ ע"ש. ועין סימן רפח מ"ש, ועין יד-ארתן. כתב של"ה: הנהגים שלא לאכל בשר כי אם במים שא"א תנחן, או במקומות שאין מבינים בקליחות באשמנת אי"כ גם הלילה י"ט ומפר לאכל בשר בלילה, אבל במקומות שפרגין באשמנת בקליחות או לא פוזקין הלילה ל"ט ואסור לאכל בשר, ע"כ. וכתב המ"א: ומ"מ ע"ש, והא בכל פעם שמתענים הלילה ל"ט אין מפליג בטענה שלפניו והא נופלין ש"מ דאין פוזקין הלילה ל"ט, ולכן נ"ל דוקא מי שאובל בלילה מפש אבל אם אוכל קדם

מַשְׁנֵה בְּרוּרָה

ראשיהם במעיות⁶, ותחשב להם לצדקה שלא יהיו נכשלים באסור נבלה, חס ושלום. וימי שניבול ורועה מן המבטח, לקרא (1) השוחט לביתו⁶ באשמנת הבלה. (ח) וכתיב המנהג בכמה מקומות, שהשוחטין נעורים והולכין לבית קל אחר אחר מצות הלילה צד אור היום, ולכן מן הנכון שישנו השוחטים מקדם כדי שלא יחשלו, וכן צריכים להכין כמה סנינים בודקים, ובשעת שחיטה יראה לבדק בכל פעם ולא יסמך על מה שבדק תחלה. והנה, אף כששוחט בבית בעל-הבית, הנדר הוא שבאים גמ"ן מפעלי-בתים סמוכים, ובפרט כששוחט בביתו באים הרבה שלוחים ביחד עם כפרות, ומתמח שצריך לשחט בפרות הרבה אין הזמן מספיק לבדק בבגנות הלב בדיו י"ב בדיקות⁷, וקרוב הדבר שמחמת הנחיצה לא יבדק היטב בבדיקה, לכן העצה הנחיצה, שעל-פלפנים אחר שחיטת פל העופות של בעל-הבית אחד יבדק שגם ילף השליח עם העופות, כדי שיתברר לו אם נמצא סנינו יפה, שאסור לאכל קדם הברור, ואם נמצא פגום יטוף פל העופות של בעל-הבית זה: (ג) שני תרגולים⁸. דהנה תרגול תרגולת: תרגול, שפא הנלך זכר⁹, ותרגולת, שאפלו אם הנלך נקבה (ט) יתפפרו שניהם, היא עצמה והנלך באחת. ואפלו שני פני אדם יכולין לקח כפרה אחת אם אין נדם משנת¹⁰, ויש שלוקחין למעשרת שני תרגולות ותרגול אחד¹¹. (י) ובשעה שפסב על ראשו יאמר "זה תליפתי, תימרת, ב'פרת¹², ראשי-תבות

ב (ג) אין נופלין על פניהם¹³. ונוהגין לעשותו קצת כמו יום טוב¹⁴: (ד) 'למנצח' ומזמור לתודה¹⁵. 'למנצח', משום דכתיב בה 'יום צרה', ומזמור לתודה, דכזמן הפית הנה אסור להקריב שום קרבן הנאכל בערב יום-הכפורים, דממעט זמן אכילתו, שהרי על-פלפנים כל הקרבנות נאכלין ליום ולילה שלאחריו, וכיום-הכפורים אי אפשר לאכל¹⁶: (ה) ונמצא מביא לידי פסול: (ה) ערב יום-כפור שחרית. אבל במנהג (י) אין אומרים אותו בכל גו:

א (א) יש למנע המנהג. משום (ב) חשש דרכי האמרי"י: (ב) מנהג ותיקין¹⁷. ויחשב (ג) שפל מה שעושינו לעוף הנה, הכל הנה ראוי לבוא עליו, ועל-ידי השוכחו הקדוש-ברוך-הוא מסלק העונה מעליו ונתקיים דגמחו בעוף הנה, וכן נהגו הראשונים טעם הקרבן הקא על השוגג, וטוב לשחטו (ג) באשמנת אחר הסליחות, כי אז נחמדים גוברים, (ד) ולכן יש לבעל-הבית להזמין אבוקה, לפי שאין שוחטין בלילה פי אם לאור האבוקה. ויש שעושהו אותן אחר הפלת שחרית ועין א"ר. ובמקום (ה) שמתקבצים הרבה ביחד ודוקקין זה את זה, והשוחטים נעורים פל הלילה בפנים ועופים ואינם מרגישים פסכין מפני רב העבודה, ויכול לבוא לידי אסור נבלה¹⁸, טוב יותר לשחט הפפרות יום או יומים קדם יום-הכפורים, כי פל עשירת ימית-שוכה הוא זמן לכפרות¹⁹ (פמ"ג, ע"ש), או שיתכבו (ו) על

שְׁעַר הַצִּיּוֹן

(י) ומשעם זה לא יאמר גמ"ן פרושת קרבנות בערב יום-כפור¹⁵, אבל פרושה עולה מזה, שאינו נאכל נח"א: (י) מגן-אברהם: (ב) בית-יוסף: (ג) כדגמת ד' מיתות בית-דיון, שאורן לעוף אחר שחיטה¹⁶ הוא קצין סקילה, ומה שהשוחט מופסו בצנאר ושוטטו ומתרכין אותו באש הוא דגמא שרפה והרג ותנן [מהרי"ן]: (ד) מגן-אברהם על-פי קבלה: (ה) משה-אפרים: (ו) משה-אפרים: (ז) משה-אפרים: (ח) משה-אפרים: (ט) משה-אפרים: (י) שם:

הַלְבוּת יוֹם הַכְּפוּרִים סִימָן תַּרְה

ביאורים ומוספים

שעכשיו הוא חק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם.

[משנ"ב ס"ק ג]

אין נזקלין על פניהם⁽¹¹⁾ וכו', כמו יום-טוב⁽¹²⁾.

(11) ולגבי תפילת מנחה ביום שלפניו, כתב לעיל (סי' קלא ס"ק לג) שיש בה נפילת אפים.

(12) וכן לענין אמירת וידוי בעשרת ימי תשובה, שכתב הרמ"א לעיל (סי' תרב ס"א) שבכל יום מעשרת ימי תשובה אומרים שלש פעמים וידוי קודם עלות השחר, ובערב יום כיפור אומרים רק פעם אחת, כתב במשנ"ב שם (סי' ז) שטעם הדבר שחלוק ערב יום כיפור משאר הימים, כיון שהוא יום טוב וראה שם בדבריו טעם נוסף לדבר.

[משנ"ב ס"ק ד]

'לְקַנְצֵת' ו'מְקַמֵּד' לְתוֹדָה⁽¹³⁾ וכו', אי אָפְשֵׁר לְאָכְלָהּ⁽¹⁴⁾.

(13) ולגבי תפילת האבל לפני העמוד בערב יום כיפור, כתב בבית הל' לעיל (סי' קלב סוף קונטרס מאמר קדישין) שאף על פי שבשאר ימים שאין אומרים בהם 'למנצח' ו'אל ארך אפים' אין האבל מתפלל לפני העמוד, נהגו שביום זה הוא מתפלל לפני העמוד, ולענין אמירת צידוק הדין בערב יום כיפור, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תכ הע' 5).

(14) ואף על פי שלכאורה יכול ביום כיפור ליתנו לכהנים קטנים שיאכלוהו, ביאר בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תט אות יח) שמימי כיון שלגדולים אסור לאכול, נחשב הדבר כממעט את אפשרויות האכילה, ועוד, שאסור להאכיל קדשים לקטנים ביום כיפור, שמה ימשיכו לאכול גם כשיגדלו, וכמו שאסור חז"ל (עירובין מ, ב), הובא לקמן סי' תרי"ט סי' ד) מטעם זה להשקותם כוס של ברכה ביום כיפור.

[שעה"צ ס"ק יב]

פְּרָשַׁת קַרְפָּתוֹת פְּעֻבָּיִים-פְּפוּרִים⁽¹⁵⁾.

(15) היינו פרשיות הקרבנות השייכים ליחיד, וכמו שכתב במשנ"ב לעיל (סי' נא ס"ק כב).

סִימָן תַּרְה

מְנַהֵג פְּפוּרֵי בַּעֲרֵב יוֹם הַכְּפוּרִים

[משנ"ב ס"ק א]

מְשׁוּם הַשֵּׁשׁ בְּרַכֵּי הַעֲמִי"ץ.

(1) במקור האיסור ללכת בדרכי האמורי, כתב רש"י (שבת סז, א ד"ה דרכי) שהוא משום "ובחקתיהם לא תלכו" (ויקרא יח ג), ובמקום אחר כתב (עבודה זרה יא, א ד"ה ולא, חולין עו, א ד"ה דרכי) שהוא משום "ולא תעשה כמעשיהם" (שמות כג כד), ומבואר ברמ"א (ו"ד סי' קעח ס"א) שכל דבר שנהגו הנכרים למנהג חוק בלא טעם, יש להושי בו לדרכי האמורי, ושיש בו שמץ עבודה זרה מאבותיהם.

ולענין עשיית דבר מידרכי האמורי לשם רפואה, כתב השר"ע לעיל (סי' שא סכ"ז) שבאופן שניכר שעושה לרפואה אין איסור בדבר, והוסיף, שאמירת 'לחש' מותרת נאף על פי שהיא מידרכי האמורי⁽¹⁾, וביאר המשנ"ב שם (סי' ק) שנחשב הדבר כניכר שהוא לצורך רפואה.

ומצינו בדברים נוספים שחששו בהם משום 'חקות העמים', כגון מה שכתב הרמ"א לעיל (סי' תקפא ס"ב) שנהגו לאכול בערב ראש השנה קודם עלות השחר, כיון שהעמים נהגו להתענות מערבי חגיגה, וכן מה שכתב המשנ"ב לעיל (סי' תצד ס"ק ז) שהגרי"א ביטל את מנהג העמדת אילנות בבית הכנסת ובבתים בחג השבועות, כיון

[משנ"ב ס"ק ב]

מְנַהֵג וְתִיקֵן⁽²⁾ וכו', לְבוֹא לְיַד אֶסוּר בְּבִלְהָ⁽³⁾ וכו', הוּא זְמַן לְכַפְּרוֹת⁽⁴⁾ וכו', שְׁסִסְבּוּ עַל דְּאִשְׁיָהֶם בְּמַעוֹת⁽⁵⁾ וכו', יִקְרָא הַשּׁוֹחֵט לְבִיחוֹ⁽⁶⁾ וכו', י"ב בְּדִיקוֹת⁽⁷⁾.

(2) וגם בני ספרד, כתב הכף החיים (סי' ה) שנהגו לשחוט תרגול לכפרות, וגם הבן איש חי (שנה א פ' וילך אות ב) הביא להלכה את מנהג שחיטת כפרות. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ד פ"ח תשובה א), וביאר שאף על פי שהשו"ע כתב למנוע את המנהג, מימי בני ספרד נהגו בו, משום שבני ספרד קיבלו את הוראות האר"י ז"ל אף כשחולק על דעת השר"ע, והרי מבואר בשער הכותנות (רף ק, א) שהאר"י ז"ל היה נזהר מאוד לקיים מנהג זה, ויש בו טעם על פי הסוד, והוא מנהג קדום מוזמן הגאונים.

(3) ובאופן שהתרגול התנבל בשחיטתו, האם יצא ידי מנהג כפרות, דיוק בספר שער הכולל (פמ"ד אות ב) מדברי הר"י קאפיל (סידור האר"י ז"ל קול יעקב כוונת הכפרות) שלא יצא, כיון שעיקר הכפרה היא השחיטה (והברכה). וכן כתב בשו"ת כנף רננה (או"ח סי' נט).

אולם באופן שהתרגול נשחט כיון אלא שנמצא שהוא טריפה, כתבו שם שיצא ידי המנהג, כיון שענין הכפרות נעשה כיון, וכן כתב הא"י (בוטשאטש, מהר"ת ס"א), ודימה את הדבר לכהן שעבד בבית המקדש ונמצא חלל, שדרשו בגמ' (קידושין סו, ב) מהפסוק (דברים לג יא) "ברך ה' חילו" וגו' שעבודתו כשרה, כיון שסברו שעבד כהוגן, מאידך, התורת אבימדר (כאן, הובא בשו"ת חמד סניפת דינים מערכת יום הכיפור סי' א אות יג) כתב שלא יצא ידי המנהג, ודימה את הדבר לקרבן שנמצא טריפה, שהיון הוא שלא יצא ידי חובתו.

ולענין מעשה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ד פ"ח תשובה ד) שיצא ידי המנהג, וכן הורו הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ז אות ה) הגרי"נ קרליץ (חוט שני יום כיפור פ"א ס"ק ב), דעת הגרי"ש וואזנר (קובץ מבית לוי תשרי עמ' לד) שאף על פי שאינו חייב לעשות שוב כפרות, מ"מ לכתהילה יעשה שוב כפרות בכסף (אמנם באופן שהמזכיר נותן לו תרגול אחר במקום התרגול שנמצא טריפה, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש שם) שצריך לעשות שוב כפרות, כיון שהתברר שהתרגול הראשון לא היה שלם).

(4) ובאופן שעשה את הכפרות קודם יום כיפור, אלא ששחטן לאחר יום כיפור, דעת הגרי"נ קרליץ (חוט שני שם) שלא יצא ידי המנהג, שהענין הוא לשחוט דוקא קודם יום כיפור.

(5) ובטעם הדבר שנהגו לעשות כפרות בכסף, הביא היפה ללב (ח"ב ס"ב) שהגימטריא של תיבת 'כסף' במילוי 'כ"ף סמך פיה' היא 'כפרה'.

ומי שנהג בכל שנה לעשות כפרות עם תרגול, ומשום חוסר אפשרות לעשות בתרגול רוצה לשנות ממנהגו (ולעשות במעות), הורה הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' קצז) שצריך לעשות התרת נדרים על מנהגו, מאידך, דעת הגרי"נ קרליץ (חוט שני שם) שכשאינו יכול לעשות על תרגול, אינו צריך התרה.

(6) ולענין מה שנהגו שהשו"ט מכבד את בעל התרגול במצות 'כיסוי הדם', דעת הגרי"ש אויערבך (הליכות שלמה עשרת ימי תשובה פ"ג ס"ז) שכיון שנהלקו הפוסקים (הובא הנדון בדרכי תשובה ו"ד סי' כח ס"ק טא) האם מותר לשחוט לכבד אדם אחר לכסות את הדם, נכון הדבר שהבעלים ימנו את השוחט לשלוח על החשיטה, שעל ידי זה נמצא שהבעלים הוא גם השוחט וגם המכסה.

המשך במילואים עמוד 43

מילואים

הלכות ראש השנה סימן תרב תרה

המשך מעמוד קודם

2) כוונתו לומר, שכפת של בעל הבית, הדיינו שאפאה הנכרי עבור בני ביתו, גם כשאר ימות השנה אין מי שנהג להקל בזה אלא אם כן אין אפשרות לחשיג פת פלוטר כלל, כמבואר בשו"ע (יריד סי' קיב ו-ח). אבל פת פלוטר של נכרי דהיינו שאפאה כרי למוכרה, יש שנהגו להקל בשאר ימות השנה כמבאר בשו"ע וברמ"א שם (ובטעם החילוק כתב בביתור הגרי"א שם (סי' ט), שאין חשש קירוב הדעת בין ישראל לנכרי בקניית פת שעשאה כדי למכור, ולא יבוא לידי חיתון), ומימ בעשרת ימי תשובה צריך להיזהר אפילו מפת זו.

3) ולאכול פת שנאפתה על ידי אלו שאינם שומרי מצוות, כתב הגרי"ח קניבסקי (ישא יוסף יריד סי' י) שבמדרמה שהחזירא היקל בזה (בכל ימות השנה), אף שבקניית מאכלים שהתבשל על ידם החמיר משום ביטול נכרים (מכתב, צפונות חיה עמ' לג), כי יתכן שבביטול החמיר יותר (וראה פתחי תשובה (יריד סי' קיג סי' א) חזו"א (יריד סי' ב) סי' כג).

4) ואם אינו הולך בכיוון של נוקם הפת, כגון שהפת נמצאת לאחריו, כתב החכמת אדם (כלל סה ס"ד) שאינו צריך לילך יותר משיעור מיל למקום הפת, וכן כתב המשגיב לעיל (סי' קסג סי' ג) בשם החיי אדם לענין מי שאין לו מים לנטילת ידים, שאם יושב בביתו ואינו הולך בדרך, אינו מחוייב לטרוח יותר ממיל.

וכשנוסע ואינו הולך ברגל, כתב בביתור לעיל (שם סי' ד"ה ברחוק) לענין מי שאין לו מים לנטילת ידים לאנליה, שלא מחשבים את שיעור ארבעה מילין לפי המרחק, אלא לפי זמן הילוך ארבעה מילין לאדם ביסני שהוא שיעור 72 דקות, וראה מה שכתבנו שם.

5) אכן, אם יש חשש שמערב בפת שומן או איסור אחר, כתבו הפתחי תשובה (יריד סי' קיב סי' ב) ובשו"ת אגרות משה (יריד ח"ב סי' לג) שהפת אסורה, ואין הנחתום הנכרי נאמן לומר שלא נתן בה שומן או שנתן בה שומן כשר.

בכל השנה, כי גם הקודש כרוך הוא מתנהג בהם בחסידות עם בריותיו, ולכן ראוי שגם אנו נתנהג בחסידות בימים אלו, וכן כתב הכרכי יוסף (סי' א), וכן כתב רבינו מנחם (פ"א מהל' חמוץ ומצה ה"ח) שימנע אלו הם ימי סליחה ומחילה וצריך להזהר בהם מכל דבר שיש בו אפילו דגור עברה, כדי שיתעורר לשוב, וכן כתב בשו"ע לקמן (סי' תרט סי' א) שבעשרת ימי תשובה יש להחמיר אפילו בדבר המותר מן הדין.

והאם צריך להחמיר מעתה בחומרות שנהג בעשרת ימי תשובה גם בשאר ימות השנה (כפי מנהג של מצוה שהורגל בו נעשה כנדר, כמבואר במשגיב לעיל (סי' תקצו סי' ו)), כתב הביי שכשנהג איסור בעשרת ימי תשובה בדבר שאין איסורו ברור אלא חלה במנהג כמו פת עכרים, אינו נאסר בזה כשאר ימות השנה, כיון שאין בדעתו לנהוג בחומרא זו אלא בימים אלו.

אכן, להחמיר בדברים שיש בהם חשש איסור מצד הדין, אלא שנהגים כדעת המתירים, כגון איסור יחדש בחוץ לארץ או בשר ללא סירכא, כתב הערוך השלחן (סי' ט) שאין להחמיר בהם בעשרת ימי תשובה, כיון שאו יחשב שקבל עליו את דעת האוסרים ולא יוכל להקל בזה גם בשאר ימות השנה (וייתכן שלדעתו בדבר שיש בו חשש מצד הדין אין אפשרות להחליט שמתמיר בזה רק בזמנים מסוימים, אלא או שנהג בזה תמיד היתר, או שתמיד מחמיר בזה ומקבל עליו דעת האוסרים). מאידך, האלף המק (סי' ב) כתב שכל שכן שיש להחמיר בימים אלו בדבר שיש בו חשש איסור, גם אם אין לו אפשרות להחמיר בזה בשאר ימות השנה, ומימ אינו נאסר בזה בשאר ימות השנה, שהרי אין דעתו לנהוג כן אלא בימים אלו בלבד, וכן כתב המטה יהודה (סי' תקפג סי' א), וכן דעת הגרי"ש אלישיב (ה"ל חג בחג ימים נראים עמ' נ"ד).

הלכות יום הכפורים סימן תרה תרה

המשך מעמוד עא

ובאופן שיש ספק אם היא משברת, דעת הגרי"ש וואזנר (שם), שנראה שאינה צריכה להוסיף תרגול מספק.

ומעוברת שעשחה כפרות עבור עובדה בעשרת ימי תשובה, וילדה קודם יום כיפור, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פי"ז אות יב) שהעילוי הכפרות שעשחה לעובר בעודו במעי אמו (אף על פי שהוא ודה באותה שעה כיוון אמו), ואין צריך לעשות עבורו כפרות שוב כשנולד.

10) ובאופן שהחברר מזה מין העובר על ידי בדיקה כגון אולטרסאונד, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש שם) הגרי"ש וואזנר (קובץ מבית לוי שם) שניתן לסמוך על כך, ואינה צריכה ליטול 'כפרה' נוספת מספק, וראה מה שכתב הגרי"ש וייס (מכתב בשו"ת קנת בשם ח"ב סי' ט) שאין לסמוך על הבדיקה בודאות, ועדיף שתיטול כפרה נוספת מספק (אולם יש להעיר שדבריו נכתבו לפני זמן רב כמצוין שם, קודם שהרפואה בתחום זה התפתחה מאד).

ולגבי מי שטעה ועשה לנכר כפרות בתרגולת, כתב הא"א (בטישאטש, מהד"ת סי' א) שיצא ידי המנהג ואינו צריך להתכפר שוב בתרגולת, ודימה את הדבר לכהן שעבד בבית המקדש ונמצא חלל, שדרשו בגמ' (קידושין כ"ג ב) מהפסוק (דברים לג י"א) 'ברך ה' חילו' וגו' שעבודתו כשרה, שכיון שסבר שהוא כהוגן נחשב הדבר כאילו אכן עשה כראוי, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש שם אות ו).

11) משמעות דבריו שמעוברת מתכפרת עם עובדה ביכפרה אחת גם

7) ופרטי דין שתיים עשרה בדיקות הסכין, התבאר בשו"ע (יריד סי' יח סי' ט).

[שענה"צ סי' ק ב]

שזוה"ל לשוף אחר שחיה⁸.

8) ולדקו קודם השחיטה, כתב האלף המגן (על המטה אפרים סי' ג) שאסור, כיון שיש לחוש שהתסקו אבריו על ידי זה ונעשה סריפה, (וממילא יש בכך גם משום צער בעלי חיים).

[משגיב סי' ג]

שני תרגוליים⁹ וכו', שקא תולד נכרה¹⁰ וכו', אם אין ידם משגת¹¹ וכו', שני תרגולות ותרגול אצד¹² וכו', יאמר 'זה חיליפתי, תימורה', פ'תת¹³.

9) ובטעם הדבר שצריך לעשות כפרות עבור עובר, אף על פי שהוא בודאי לא חטא, ביאר הגרי"ח קניבסקי (תולדות יעקב פייט הע' 8) שהוא כדי שלא ינוק אם נגור עליו משהו. והגרי"ח שיינברג (תורת היולדות פמ"ט הע' י) צידד לבאר, שהוא משום חטאיו בגילגול הקודם.

ולענין מעוברת שעדיין לא עברו ארבעים יום מזמן עיבורה, דעת הגרי"ש וואזנר (קובץ מבית לוי תשרי עמ' לג הע' ו) שאינה צריכה לעשות כפרות עבור עוברת, משום שאין לו עדיין דין 'עובר' לענין עשיית כפרות עליו, מאידך, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ד אות 8) שדינו כ'עובר' גם להצריך עשיית כפרות עליו.

מילואים

הַלְכוֹת יוֹם הַפְּפוּרִים סִימָן תַּרְד תַּרְה

המשך מעמוד קודם

18) בביאור לשון זה כפרתו, כתב בסידור עין תפילה (ל"ד) מעקלעלענבורג) שאינו מלשון מחילת וסליחת עון, אלא המכוון הוא שהתנגול יהיה 'במקומו', ופירושו שאומר שהעונש שגורר עליו, יבוא על התנגול (וכמוכא ענין זה במשני' בתחילת ס"ק ב). מאידך, כמקור חיים (לבעל חוות יאיר, בקיצור הלכות ס"א) מבואר שהוא מלשון כפרת עון, וראה עד כמה שכתבנו להלן (הע"י 18).

המנהג לומר פסוקי 'ישכח חשך' וגו' (תהלים קו ז) ריגש תחת נפשי (שמות כא כג) בשעת עשיית הכפרות, הוכאה בטור, וכתב המטה אפרים (ס"ו) שיש לומר את הפסוקים בכוונה גדולה ובתחנונים, ובאופן שמתכפרים כמה אנשים ביכפרה אחת, כתב המקור חיים (לבעל חוות יאיר, ס"א) שלא יאמרו את המילים 'נפש תחת נפשי' [וראה מה שכתב הכף החיים (ס"ק ח) לגבי מנהג הספרדים לענין אמירת הפסוקים].

וכשאומר את הפסוקים הנ"ל ואת זה חליפתו וכו', כתב היעביץ (סדר בית יעקב עמ' 337 מעגל ו ח תשרי) שיטול את הכפרה ביד ימינו, ולבני איטר יד, הסתפק הגרי"ח קניבסקי (קונטרס איש איטר [הנרפס בטוף מסכת ציצית ותפילין] אות ג) האם יטלנה בשמאלו שהיא ימין של כל אדם, משום שיש לדמותו לדין ימין האמור בעשיית המצוות שמבואר בפמ"ג (ב"א תחילת ס"י קנח) לענין נטילת ידים שאיטר יד יטול יד שמאלו תחילה, כיון שהיא כימין של כל אדם, או ששונה כאן שיש לדמותו לאחזת ידבר מצדה או 'מאכל' לדרך עליו, שמבואר במשני' לעיל (ס"ו דו ס"ק יח) שאדחו ביד ימין אף על פי שעבדו היא כשמאל של כל אדם.

ולענין הבא לטובב את הכפרה על ראשו של אחר, כתב המטה אפרים (ס"ו) שלכתחילה ראוי שיעשה כפרות על עצמו ורק לאחר מכן על האחר, וכמו שאמרו חז"ל (שבועות יד, א) 'יבוא זכאי ויכפר על החייבי וכו', אמנם, כתב המקור חיים (לבעל חוות יאיר, ס"א) שבכל אותן עדיף שיעשה לעצמו כפרות מאשר שאחרים יעשו לו, אלא אם כן המתכפר עם הארץ והעושה הוא תלמיד חכם.

ולעשות כפרות עבור אחר שאינו בפניו על ידי שאמר זה חליפת פלוני בן פלוני וכו', דעת הגרי"ח אלישיב (אשרי האישי ח"ג פ"ז את יא) שאינו מועיל.

כשידה משגת, וטעם הדבר מבואר מדברי הגרי"א (כאן) ששונה דין מעוברת משום שחשב העובר כגוף אחד עם אמו, כיון שעובר ירך אמו [ראה שו"ע יור"ד ס"ו טו ס"ו], ואכן דעת הגרי"א להלכה, שרק אשה ועוברת מתכפרים ביכפרה אחת, אבל לא שני אנשים, וכן מבואר בדברי הפמ"ג (א"א ס"ק ב) והמחצה"ש (ס"ק ב).

ועל פי זה תמה הדעת תורה (ס"ב ד"ה ומ"ש ב"א) על כך שצריכה מעוברת ליטול תנגול שמא הולד זכר, והרי כיון שעובר ירך אמו לכאורה נחשב הוא כאחד עם האם, וביאר הגרי"ח קניבסקי (תולדות יעקב פ"ט הע"י 8) שאף על פי שהוא ירך אמו מימ נחשב הדבר [לענין כפרות] כיון של זכר, ולפיכך צריך התנגול זכר.

ומקור הדבר ששני אנשים שאין ידם משגת יכולים להביא 'כפרה' אחת [ולא רק מעוברת], כתב המג"א (ס"ק ב) שהוא מדברי הגמ' (מנחות קד, ב) ששנים מביאים קרבן נרבה בשותפות, וביאר המחצה"ש (שם) בכוונתו, שאף על פי שלבני קרבן חובה מבואר בגמ' שם שאין שנים מביאים קרבן אחד בשותפות [ואכן כן הקשו הא"ח (ס"ק ח) והגרי"א (כאן) על המג"א], מימ כאן הרי אין זה חיוב, ואדרבה יש שפקפקו על הדבר, ואם כן למרות שהנהגים בן עושים זאת לשם כפרה, עדיין נחשב הדבר רק כעולת נדבה המכפרת על 'עשה' ועם כל זה מביאים אותה בשותפות.

ולהתכפר ביכפרה' שהתכפר בה אחר, דעת הגרי"ח אלישיב (הלכות הג בחג ימים נוראים פכ"א הע"י 21) שאינו מועיל [שאף על פי ששני אנשים יכולים להתכפר ביכפרה אחת, זה רק כבת אחת אבל לא בזה אחר זה], ולכן במקומות עשיית הכפרות יש להזהר שלא יתחלפו התנגולים שעשו בהם כפרות בתנגולים שעדיין לא עשו בהם.

12) ובטעם הדבר שאינה צריכה לקחת שני תנגולים ושלוש תנגולות, משום ספק תאומים או תאומות, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ב) שכיון שלידת תאומים אינה שכיחה אינה צריכה לחוש לכך.

אכן באופן שהתברר על ידי בדיקת אולטרסאונד שתאומים בבטנה, כתב הגרי"ח וייס (מכתב בשו"ת קנה בשם ח"ב ס"ב) שיש לה ליקח מספק שני תנגולים ושלוש תנגולות, [ואולם אם על ידי הבדיקה התברר גם אם הם זכרים או נקבות או שהאחד זכר והאחד נקבה, ראה מה שכתבנו לעיל (הע"י 10) האם ניתן לסמוך על כך].

הַלְכוֹת יוֹם הַפְּפוּרִים סִימָן תַּרו

המשך מעמוד עב

שעיקר זמן הטבילה הוא לאחר חצות, ועל כל פנים לא יקדים לטבול עד שעה קודם חצות היום וכן כתב המשני' לעיל (ס"ו) תקפא ס"ק כו) בשם החיי אדם (כלל קלח ס"ה) לענין טבילה בערב ראש השנה, שאין להקדימה לפני שעה קודם חצות].

[משני' ס"ק יט]

דְּטַבִּילָה זֶה אֵינוֹ רָק מְשוּם מְנַהֵג²⁸].

28) ובטעם הדבר שאין מברכים על המנהג, כתב לקמן (ס"ו) תרסד ס"ק יב) לענין המנהג ליטול ערבה ביום הושענא רבא ושכתב השו"ע שם (ס"ב) שאין מברכים עליה, שכיון שאינו תקנת חכמים אלא רק מנהג שהנהיגו הנביאים, אי אפשר לברך ולומר 'ציונו'.

ומה שנהגו לברך על הדלקת הנר ליום כיפור מבואר בשו"ע לקמן (ס"ו תרי ס"ב), אף על פי שהוא רק מנהג, ביאר במשני' שם (ס"ק ו) שכיון שנהגו להדליק, נחשב הדבר עליהם כחובה' משום שלום בית, וכמו לבני הדלקת נר שבת.

אכן לענין הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, כתב השו"ע לקמן (ס"ו

לבעלה [כגון קציצת עפרנים וסריקת השיער, ועוד], יש בכך הדבר גדול שטובלת רק לשם טהרת יום כיפור, ולא יבוא לידי מכשול, מאידך, דעת הגרי"ח וואנר (שיעורי שבט הלוי הל' נדה ס"ו קצה ש"ך ס"ק א) שאסור לה לטבול בערב יום כיפור, כיון שיש בדבר חשש גדול של תקלה לבעלה [ואין לאשה לטבול בערב יום כיפור אלא בימי טומאתה ממש, או בימי טהרתה].

[משני' ס"ק יח]

וְטוֹב שִׁטְבֵּל קִדְּם הַכֹּלֵל הַמְנַהֵג, שְׁשֵׁם מְתַנַּה²⁹].

29) וביאר דב"ח, שאף על פי שעיקר הטבילה היא עבור יום כיפור, מימ יקדימנה לתפילת המנהג, שכיון שטעם הדבר שתוקנו חז"ל להתוודות במנחה הוא משום חשש קלקלה בסעודה שעל ידי כך לא יוכל להתוודות ביום כיפור, אם כן וידה זה הוא במקום הידוי של יום כיפור, ולפיכך צריך לאומרו בטהרה ובנקיות כמו ביום כיפור עצמו.

ומימ כתב הכף החיים (ס"ק בן) בשם החיי אדם (כלל קמד ס"ו),

הלכות יום הכפורים סימן תרה תרו

(ד) בתרנגולים (ג) לבנים, על דרך שנאמר אם יהיו חטאיכם פשעים פשעג ולביטור. (ה) ונתגו לתן הפפרות לעניים או לפדותן (ו) בממון שנותנים לעניים (מחיל). ויש מקומות שנותנים לילף (ז) על התכרות ולהרבות (ח) בצדקה, וכל מהג נזה. ויש להקמיק שחיטת הפפרות מיד לאחר שיתחווה עליו (ו) (ח) וסמך ידיו עליו, דמות הקרבן. (י) (ט) וזרקין בני מעיהם על הגגות או בחצר, מקום שהעופות יכולין לקחת מהם (טו):

תרו שיפס אדם חברו בערב יום הכפורים, ובו ד' סעיפים:

א *עברות שפין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שיפסיקו. ואפלו לא הקניטו אלא בדיבורים (א) צריך (ב) לפסו. ואם אינו מתפייס בראשונה, (ב) (ג) *יחזור וילף פעם שנייה ופלישית *יבכל פעם יקח עמו שלשה אנשים. (ד) ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים, (ז) (ח) אינו זקוק לו. (מיהו, יאמר

א משנה ימא מיה
ב חפיה צדי שם
בצנא מיו ג מיטרא
דוב חפיה שם

באר היטב

החותר היום לכל תי, עין מט"מ: (ג) לבנים, ומ"ס אין לחזר אחר לבנים דוקא דהיו קצין רוכי האמרי, אלא אם תדפן לו לבן יקח, ב"ח. ואם אין לו תרנגול יקח שאר בע"ח ודגים אבל לא חורים וכו' ויחזיק דראוי להקריב ונראה במקדש קדשים בחוץ, מ"א, ע"ש: (ז) במקוון. וזה טוב יותר מהנותן לעני תרנגול, דחכמינו, של"ה וטק"ל. והטור לזן מעשר לא יקח זה הפדיון מפיטות מעשר אלא מפיטות עצמו, של"ה: (ח) בצדקה. והצדקה שנותנים שם הוא פדיון הפפרות, לבוש. ואם כן ראוי לתת כפי צרף הפפרות קיש לו, מ"א. ונ"ל דא"ל תחנות שם רק מה שמיסד מקדמונים, מאחר דא"ל חתנו, מ"א. ונ"ל ג"כ דה"ה בערה: (י) וסמך. וט"ז כתב דיש למנע דבר זה, ונראה במקדש קדשים בחוץ, ע"ש: (י) וזרקין. שצדק

הפפרגולים לילף אנה ונחה ומחפנסין מהגול, גם אוכלים שקצים וקפשים, לכן אין להנות מהם. לבוש, וט"ז כתב משום חממות, שיתקמו עליו מן השמים. וכתב הטור דכבר וכליות כלל פרימעים הם. וישמע בצדקה דאחר זכול לשלם מן הפג האכלם, דאין צרף להשליך נבלות בפג, ט"ז, ע"ש כמ"ש הא לאו חנה היא דתא אפרין חר שדי מולקטא, וכל שהוא צרף השלכה ודאי של אסור הוא וכו', ע"ש, נראה מדבריו דתנה שדי וכו' קאי לבני בית, וליקטא, דבצדקה איסא דתנה שדי עורבא כפדא וכו' וכו', א"כ מאי אהני לן לשנא דשדי וכו' לומר דתנה של אסור, הא לשנא דתנה שדי קאי להעורבים, וק"ל. וצ"ל דראיהו: (ב) יחזר. במין רצוי אחר, ב"ח: (ג) אינו. ואם רצה לפסו יותר ראוי, אם

משנה ברורה

חת"ך, שם מלאך הממנה על החיים: (ד) בתרנגולים לבנים. ומכל מקום אין לחזר אחר לבנים דוקא, כמו שנותנים אנשים שמתהדרין אחריהם ביותר ונחיתין פיק"ו¹⁴¹, והוא מדרכי האמרי וזק עכ"ל¹⁴², אלא אם יבוא מפילא לקנות במקח שאר תרנגולים יקנה

באר הגולה

* יחזר וילף וכו' ובכל פעם וכו'. הנה מלשון הטור ושלחן ערוך משמע שמתוך בפעם ראשון שמבקש מחילה יבוא עמו שלשה בני אדם, אבל מלשון הרמב"ם נראה דבפעם הראשון ילף בעצמו אולי יחל לו, ואחר כך ילף שלש פעמים¹⁴³ וילף עמו שלשה בני אדם ונדבריה הא דאמר בגמרא: המבקש מוטו מחברו אל יבקש

אותו ולא יאמר כלום¹⁴⁴. [אחרונים]. כתבו האחרונים: אם אין לו תרנגול¹⁴⁵ יקח אנו או שאר בעלי חיים (ב) שאינם ראויים להקריב למזבח¹⁴⁶, ויש אומרים אפלו דגים¹⁴⁷: (ח) ונתגו לתן. כמו שכתוב "וחטאת בצדקה פקח וכו'". וכאמת לפדותן טוב יותר (ז) שלא יתפייסו העניים, שיאמרו: זה נתן צונתי על ראשו ושלחו אלי. (ג) ואם ירדע בו שלא יתפייס, יכול לתן לו העופות עצמם, שלפעמים נהנה יותר, שהוא הנאה שאין צריך לטרוח: (ו) בממון שנותנים וכו'. רוצה לומר, שצריך (ז) דמי שחיו הפפרות ששחטן ויחלק דמי השווי לעניים, (טו) והינו אם היכלת פירו, וכתבו האחרונים, דמי שפונה אותו ויש פירו מעות מעשר שלו לא יפדה בהם, רק בפעולת של חלין: (ז) על הקברות¹⁴⁸ ולהרבות. ויכול לתן (טו) זה ממונות פדיון הפפרות. (י) ואין להרבות שם בתחנות, רק מה שמיסד מהקדמונים¹⁴⁹, שהרי אין אומרים היום שתחנות: (ח) וסמך ידיו עליו. ויש שכתבו (י) שיש למנע דבר זה, ונראה במקדש קדשים ושוטטן בחוץ. (טו) ואחרים כתבו שאין לחש לזה, כיון שהתרנגול אינו ראוי למזבח¹⁵⁰: (ט) וזרקין. שצדק התרנגולים לזון מן הגול, ובני המעשים¹⁵¹ הם הפלים הראשונים שמקבלים הגול, (ז) לכן מרחיקין עצמם מלאכלם, פדי לתן אל לבו להרחיק מן הגול, (כא) וגם משום רחמינות, פשם שמתם על הכריות לפרנסו ורחמו עליו מן השמים:

א (א) צריך לפסו¹⁵². דגם בזה עבר על אסור דאונאת דברים¹⁵³. (ב) והנה, אף על פי שגם בשאר ימות השנה מחיב לפסו למי שפשע פגפג¹⁵⁴, מפל מקום אם אין לו פנאי הוא ממתין לפסו על יום אחר, אבל בערב יום הכפורים מחיב לתקן הכל¹⁵⁵ כדי שישהה מפל צונתי¹⁵⁶, כדכתיב "כי ביום הזה יכפר עליכם מפל חטאתיכם וכו'", וכל שכן אם יש פירו (ב) מן הגול ואונאה וכל דבר הנוגע בממון יראה לתקן¹⁵⁷ ונדחו המקטרג הגדול על האדם, כמו שאמרנו ח"ל: קאה מלא ענות, מי מקטרג? גול מקטרג בראשן. ואם יש לחברו פירו ממון שיש לו תביעה עליהם יודיענו, אף על פי שהחבר לא ידע מזה כלל, ועל כל פנים יסדר לפני הרב ומורה צדק הענין בשלמות ובאמת בלא שקר, ולשאל הא"י להתנהג. כללו של דבר, פל דבר שבממון לא יסמך על הוראתו, פי הוצר הרע יש לו הפתרים הרבה נח"א: (ב) לפסו. ונכון (ג) שלף בעצמו אליו¹⁵⁸, ולא ישלח תחלה אמצעי שירצה לקבל פיוסים, ואם קשה עליו לילף בעצמו תחלה, או שיודע שיותר קרוב הפיוס על ידיו איש אמצעי שיתקן ביניהם, יכול לעשות על ידיו אמצעי¹⁵⁹: (ג) יחזור וילף. ויפסיקו בכל פעם (ד) במין רצוי אחר. ובשעת פקשת מחילה צריך לפרט מה שחטא לחברו¹⁶⁰, אם לא כשיודע שחברו יתפייס מזה כשיפרט החטא, צ"ל לא יפרט אותו¹⁶¹. (ה) ומי שהוא מבקש מחילה מרבים בכלל, אינו יוצא אם יודע שצושה לאינה יחיד כפדט: (ד) ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים¹⁶². רוצה לומר באופן זה, על ידי רבוי אנשים¹⁶³: (ה) אינו זקוק לו¹⁶⁴. ואם רצה לפסו יותר, (י) ראוי, אם אין שם כיוון התורה:

שער הציין

(י) מגן אברהם: (י) שם: (י) משה אפרים: (י) מגן אברהם: (טו) פשוט: (טו) מגן אברהם: (י) שם: (י) ס"ו: (י) אלהי רבה והגדול: (כ) חז"אדם: (כא) ט"ז: (ב) משה אפרים: (ג) ונראה פשוט דבאסור גול ואונאה וכו' האי פונא יודיע שהוא לא הונק לעשה ד"השיב את הגולה", אין ראוי למתקן עד ערב יום הכפורים, וכל שעה ושעה יש עליו חיוב עשה וז' דהוא פסונו של לאו, דהנפלא דכל עשה דאורייתא שהיחב חז"ל לעשותו כבוא נסמו, כמו חלב ובכפתה הוון הקריאה שטע וכדומה, וכל שכן בזה שעבר מתחלה על לאו דאורייתא: (ג) עין בבית בשם עין יעקב ופרי חדש ואלהי רבה ומשה אפרים: (ד) אחרונים: (ה) משה אפרים: (י) בית ומגן אברהם והגדול, ולא כפרי חדש:

